

Şabdanbay Abdıramanov

(1930 - 1998)

Şabdanbay Abdıramanov, 1930 yılında Calal-Abad eyaletindeki Suzak ilçesinin Kızıl-Köl köyünde çiftçi ailenin evinde doğdu.

Emek yoluna kolhozun işlerinde çalışmakla başladı sonra köyün öğretmeni olarak devam etti. Kırgızistan Devlet Üniversitesini daha sonra Moskova'daki Gorkiy adındaki edebiyat enstitüsünün iki yıllık yüksek okulunda okudu.

Edebi yaratıcılığına şair olarak başladı, şiirlerden oluşan iki kitabını yayımladı. Dramaturg olarak bir çok sahne eserleri de yazdı. Bunların bir bölümü profesyonel ve halk tiyatrolarında sahnelendi.

Ş. Abdıramanov, nesir alanında büyük yazar olarak tanınmıştır. Onun yirmiye yakın kitabı basılmıştır. Bun-

ların içinde altı adet romanı da bulunmaktadır. Hikaye, povestleri de mevcuttur.

"Çiftçiler" isimli ilk romanı sosyalist çiftçiliğin o günkü sorunlarını ele almıştır. Bu romanında yazar, başkalarından farklı olarak, kolhoz düzenini övmemiştir. Çiftçinin topraktan, toprağını çiftçiden ayrı kaldığını, partici diktanın onları zorla birlikte tutmakta olduğunu göstermiştir. Bu sosyalist çiftçiliğin trajedi olduğunu belirtmiştir.

Yazarın "Yeşil alem", "Kader", "Gülazık", "Domok'un Kılıcı" adlı romanları zamanın aktüel ve keskin sorunlarına adanmıştır.

Onun bir çok eseri çeşitli dillere çevrilmiştir.

Hikâye

ALISKI UUL

*Kurbum Temirov Calildin
esteliğine arnavmın.*

Tolmoç ak cüzünö niçke kara murutu caraşkan mayor Kaparov Aleksey "Manas" aeroportuna kelip tüşkündö, kırgız cerinin kara topuragin birinci colu bastı. Al moskool denesin toktotup, aylanasına tegerete köz taştagenda, öröndü korgondoy kurçap catkan ak karлуу toolor közünö çalındı. Kıyлага çeyin kıymılsız turdu al. Anan adamdardın cüzünö serp saldı. Bala çağınan kırgızdar cönündö apasınan ukşa da, alar menen cakın taanışuuga mümkündüğü bolgon emes. Anın boy tartkandan berki büt ömürü bizdın ölkönün batış çek aralarındaki zastavalarda ötkön.

Kara çaç, kara köz cooş münözdüü kırgızdar anın közünö kantse da cılıuluk çakırdı. Alardın ar biri menen Alekseydinsüylöşküsü keldi, kırgız ulutuna baylanışkan köp nerselerdi bilgisi keldi, birok ante algan çok, sebebi aeroportko tüşörü menen anın biyakka sapar tartkandığı kötörünkü maanayı çögüp kalgan ele. Al izdegenin tabış için Oş tarapka barış kerek eken. Aeroportun ayırım kızmakterleri: "Frunzege beker uçupsuz, Moskvadan tüz ele Oşko uçañız bolmok, mına emi bugünödn tarta, Oşto tuman -samolet uçpayt" deşti. Anın cürögün kuuşurup kıskandığı bir cagday köptön beri koopsuu birge kelgen soñ ogo beter küçöy baştadı. "Atayın kelatkan işim oñunan çıgabı, ce çokpu? 6000 çakırım col arılıp, zor ümüt menen kelatkan areketim için, kemsinüülörgö duuşar bolup, kapaluu kaytıp ketpes bekemin?.." deyt içten tınçsızdanıp. Oşol için biröölör menen süylöşüp oturuuga da takaatı çok.

... Aleksey aeroportko eki sutkaga cakın turup kalsa da, күндүзү şaardı aralap körtüügö şartı bolbodı: samolet-tun uçuu möönötün bir- eki saatka gana kaltırışat, al anı zarıgıp kütsö, anan dagı narılatışat. Oşentip ana- mına menen otura berdi. Mına uşul eki sutka al için eki cılday bolup ketti. Zarıga-zarıga çekke cetip, kıcırı taşığanda

UZAKTAKI OĞUL

*Dostum Temirov Calil'in
hatırasına adıyorum.*

Dolgun beyaz yüzüne ince siyah bıyığı yaraşan mayor Kaparov Aleksey "Manas" havaalanına gelip indiğinde, Kırgız yerinin kara toprağına ilk kez ayak bastı. O sarhoş bedenini doğrultarak, çevresine şöyle bir baktığında, vadiyi bir avlu gibi çevrelemiş ak karlı dağlar gözüne ilişti. Bir müddet kımıldamadan durdu o. Sonra adamların yüzlerine göz gezdirdi. Çocukluğunda Kırgızlar hakkında annesinden bir şeyler duymuşsa da, onlar ile yakından tanışma olanağı olmamıştı. Onun delikanlılığından beriki ömrü bizim ülkenin batı sınırlarındaki karakol-larda geçti.

Siyah saç, siyah göz, mülayim Kırgızlar onun gözüne nede olsa sıcaklık çağrıştırdı. Onların her biri ile Aleksey'in konuşma isteği doğdu, Kırgız ulusuna ait bir çok şeyi öğrenmek istedi, fakat öyle yapamadı, sebebi havaalanına iner inmez onun yolculuk sonrası yorgunluğun üstüne çökmüş olmasıydı. O aradığını bulmak için Oş taraflarına gitmesi gerekiyordu. Havaalanın bazı çalışanları: "Frunze'ye boşuna uçmuşsunuz, Moskova'dan direk Oş'a uçañız olurdu, bugünöden itibaren de, Oş'ta duman (sis) var- uçak uçmaz" dediler. Onun yüreğini sıkıştıran sıkın bir durum çoktan beri korkusuyla yaşadığı için daha da beter çoğaldı. "Özellikle geldiğim bu iş acaba olur mu olmaz mı? 6000 km yolu çekip, büyük ümitlerle geldiğim için, olumsuzluklara rastlayıp, üzgün geri döner miyim?" dedi içinden rahatı kaçarak. Bu yüzden birileri ile oturup konuşmaya da takatı yoktu.

... Aleksey havaalanında iki güne yakın kaldıysa da, gündüz şehri aralayıp görme olanağı olmadı: Uçağın kalkış zamanını bir iki saat rötat yapacak diyorlar; o sabırla bekledikçe, daha da uzatıyorlardı. Böylece oldu olacak diyerek oturdu. İşte bu iki gün onun için iki yıl gibi geldi. Çile çeke çeke sınura geldi, sınırları taşınca kendi

özün- özü tildey başladı: "Emne üçün keldim? Men emneni izdep cüröm? Kırk üç çaşıma çeyin cön ele cürbödüm bele? Men degi soomunbu?.." dedi al abdan kızulanıp ketken münöttördö, özün- öz zekiy.

Al emne üçün bu alıskı Kırgızstanga kütüüsüzdön cönöp berişinin sebebin eske tüşürdü: eñ cakın coldoşu - mayor Muraveykanın tamaşa sözünön ulam bolgon... Köz aldında Belorussiyanın batış çegindegi kiçireek bir şaardığı restoranda oturuşkan uçuru elestep turdu. Alar törtö boluçu: üç mayor cana ak çaç podpolkovnik İvanov. Kızımtan soñ tamaşa-azil sözdör süylöpoturuşkan. Restorandın tör zalında duhovoy orkestr oynop, kulak carat- söz uguzbayt. Kanday bolgonun azır Aleksey elestete albayt, kantse da öz uluttarı tuuraluu söz bolup ketti: ak sarı çaç podpolkovnik İvanov- orus, coon mayor Pavlıçko ukrain, tırtaygan arık Muraveyka bolso, belorusmun dedi. Aleksey Kaparov da pasportuna cazıl-gandı ayttı: "belorusmun" dedi. Eñ cakın dosu arık Muraveyka adatınça kıtkılıktap külüp, Alekseydi tamaşa-ga çaldı:

- Oy, sen kaydan belorusuñ? Sen türksün...

Ivanovdan başkası duu külüp ciberiştı. Alekseydin eti dür etip, sumsaya tüşti. Munu baykay koygon kekse İvanov sözgö aralaştı:

- Nege işenbeysiñ? - dep Muraveykanı keketkendeş süylödü. Birok kızımtal Muraveyka anın zekigenin baykagan çok. Dosu Alekseydi ogo beter çıçalantuunun areketin kıldı:

- Körsöñüz, coldoş podpolkovnik, Alekseydin közdörü, kaştarı çaçı da kapkara, beti calpak...

Türk emegende kim?

- Boldu!.. - İvanov alakanı menen stoldu bir çaptı.

Muraveyka oşondo gana Alekseydin cüzünö köñül burdu: ak cüzünön kan taamp, ızaga dumukkanday. Al daroo ordunan katkırıp tura, Alekseydi moynunan kuçaktadı. Birok bayagıday kızuu boluşpay suu sepkendeş öçüp kalıştı. Antkeni Alekseydin içki düynösü taş bolup tüyülüp, süylögö da, külügö da çaması kelbey kalgan boluçu. Munu baykagan İvanov:

- Kana, baldar, üy-üylögö taraylı! - dep ordunan turdu.

Özünün kopol tamaşası menen dosu Alekseydi baykoosuz kapalantıp koygonuna öküngün Muraveyka, Alekseydi köpkö çeyin uzatıp barıp, anan kolun bek kısa koştı. Uşul münöttördö Aleksey Muraveykaga dele ançalık ızırangan çok. "İras ele menin atam kim? Emne üçün anı uşu çaşıma çeyin taktap aluuga kızıkkanım çok..." Andan kalsa, azır Muraveykanın "türksün" degeninin harı çağı "Sen kaydagı bir türktün kanısıñ... Nikesizsiñ. Noketekiñ. Apañ körüngön selsayaktan tuup algan". "Demek, belorusmun deşke akiñ çok..." degen sıyaktuuday esepsiz coromoldor Alekseydin meesine mık bolup kağılıp turdu. İçki ızadan Aleksey teñ salmagın cogotup, öñdü-döñdü basıp, sendelektep ketip barattı.

Aleksey kündöğü adatınça eñ aldı 12 çaşar kızı Nataşa, 8 çaşar uulu Sereja catkan bölmögö kirip, uktap catkan baldarın mañdayınan ööp, kilteñdep, semirgen ayalı Tatyananın bölmösünö kirgen çok. Al tüz ele ak çaç apası Mariya Fedorovna catkan bölmögö kirdi.

kendine söylenmeye başladı: "Niçin geldim? Ben neyi arıyorum? Kırk üç yaşıma kadar hiçbir şey yapmamıştım ki, ben acaba iyi miyim?..." dedi o oldukça sinirlendiği anlarda, kendi kendin sitem ederek.

O niçin bu uzaktaki Kırgızistan'a beklenmedik bir anda gelişinin sebebinin hatırladı: en yakın dostu- mayor Muraveyka'nın şakayla söylediği sözünden dolayı olmuştu... Gözlerinin önüne Beyaz Rusya'nın batısındaki küçücük bir şehirdeki oturdukları an geldi. Onlar dört kişiydiler: üç mayor ve ak saçlı podpalkovnik İvanov. İşten sonra şakalaşarak oturuyorlardı. Restoranın ön salonunda mızika orkestrası çalıyor, kulak patlatıyordu, söz duyulmuyordu. Nasıl olduğunu Aleksey o anda tam hatırlayamadı, nede olsa kendi ulusu hakkında söz oldu: Beyaz sarı saçlı podpalkovnik İvanov - Rus, şişman mayor Pavlıçka Ukraynalı, cılız ve zayıf Muraveyka ise, Beyaz Rusyalıydı dedi. Aleksey Kaparov da pasaportuna yazılanı söyledi: "Beyaz Rusyalıydım" dedi. En yakın dostu Muraveyka her zamanki gibi kıs kıs gülererek, Aleksey'i alaya alarak:

- Hey, sen nereden Beyaz Rus oluyorsun? Sen Türksün...

İvanov'dan başkası hemen gülmeye başladılar. Aleksey'in tüyleri diken diken olup, sararır gibi oldu. Bunu

Anlayan uyanık İvanov lafa karıştı:

- Neden inanmıyorsun? - diyerek Muraveyka'ya alay eder gibi konuştu. Fakat sarhoş Muraveyka onun alay ettiğini anlayamadı. Dostu Aleksey'i daha fazla sıkıştırmak için çabaladı:

- Bakın, yoldaş podpalkovnik, Aleksey'in gözleri, kaşları saçları da simsiyah, yüzü yassı... Türk değil de kim?

- Yeter!.. - İvanov eliyle masaya vurdu.

- Muaveyka o zaman ancak Aleksey'in yüzüne dikkatle baktı: ak yüzünden kan damlamış, teessüre gömülmüş gibi. O hemen yerinden gülererek kalktı, Aleksey'i kucakladı. Fakat biraz önceki sarhoşluk gitmiş su serpilmemiş gibi sönlüverdiler. Çünkü Aleksey'in içindeki dünyası taş kesilmiş, konuşmaya da, gülmeye de gücü kalmamıştı. Bunu anlayan İvanov:

- Hadi, çocuklar, evlerimize gidelim! - diyerek yerinden kalktı. Kendisinin gereksiz şakası yüzünden dostu Aleksey'i üzdüğüne pişman olan Muraveyka, Aleksey'e uzun süre eşlik etti sonra elini sıkıca tutarak vedalaştı. Bu dakikalarda Aleksey Muraveyka'ya da fazla aldırmadı. "Hakikaten benim babam kim? Niçin onu bu yaşına kadar öğrenmeye caba göstermedim..." Daha kötüsü, şimdi Muraveyka'nın "Türksün" demesinin diğer yönü "Sen nerde olduğu belli olmayan bir Türkün kanısın... Nikahsızsın. Piçsin. Annen her hangi bir serseriden doğurdu". "Yani beyaz Rusum demeye hakkın yok..." der gibi sayısız yakıştırmalar Aleksey'in beynine mih gibi çakılıp kaldı. Bu teessürden Aleksey tüm direncini kaybetmiş, sendeleyerek yürüyüp gitti.

Aleksey her günkü alışkanlığı gereği önce 12 yaşındaki kızı Nataşa, 8 yaşındaki oğlu Sereja'nın yattığı odaya girdi, uyuyan çocuklarının alnından öpüp, oldukça şişman olan karısı Tatyana'nın odasına girmede. O doğrudan beyaz saçlı annesi Mariya Fedorovna'nın yattığı odaya girdi.

- Apa, tur. Kiyinip aşkanaga çıkçı, - dedi.
- Emne bolup ketti, aylanayın? Tınçtıkpı? - dedi apası
çoçup, ak çaç başın cazdıktan keskin kötörö.

- Ötö manilüü söz bar...

Apası çıkkança Aleksey asker kiyimin da çeçinbey, stolgo öböktöy, tuncurap oyluu oturdu.

Mariya Fedorovna çıkkanca anı özünö mañday-teskey oturguzdu da, kepti emneden baştarın bilbey kıstala tüştü.

- Emne kep, Aleşa? - dedi kuba cüzünön kanı kaçkan apası.

- Apa, - dedi ızaga ceñdirgen Aleksey maseleni kabır-gasınan koyup, - menin atam bolgonbu,ce çokpu? Çının süylö!

- Al emne degeniñ, balam? - dep Mariya Fedorovna selt ete: Anın bırıñ baskan kuba cüzü ogo beter kubarıp, appak çaçtuu başın kaltañdap ketti. Kempirdin tamagı buulup, süylöy albay kaldı.

- Ayrımdar "senin atañ çok" dep oyloşot eken, - kempirdin başı menen koşo koldoru da titirep, közünön çaşı agıp ketti. Al eki alakanı menen tırıştuu betin basıp, öksöp-öksöp iylap cibirdi. Anan köz çaş aralaş uulunun cüzünö tigilip, işenimdüü unçuktı.

- Senin atañ bolgon!.. Al Kapar degen kırgız boluçı. Eköübüz biri-biribizdi süyüşkönbüz.

Anda Bryansk tokoylorunda partizandık oor turmuştu başıbizdan keçirip cürgönbüz. Oşol oorçuluktağa karabay, biz biri-biribizdi taza süygönbüz. Partizandar Kapar eköübüzdü baş koşturup, toyubuzdu ötkörtüşkön. Atayın ısık ookat casaşkan. Partizan otryadının komandiri cüz grammdan spirt içüügö uruksat bergen. Oşol komandir bizdin nıke kagazıbizdi öz kolu menen cazgan. Andan köp ötböy, atañ bir top tandalgan partizandar menen koşo cooptuu taşırmaga cibergen. Kapar baatır er cürök adam katarı partizandar arasında oozgo kirip kalgan boluçı. Alar oşol çağılğandan kaytışkan emes. - Mariya Fedorovna dağı betin basıp iyladı, anan kayrattana baş kötördü. Nike kagazımdı tokoydon- tokoygo kaçıp cürgön oor şartlarda cogotup cibergemin, - kempir dalayga ünsüz bolup kalıp, anan söz uladı. - Sen partizandık certölödö töröldüñ. Komandirdin buyruğu menen, meni bir kıştaktağı, bey-tañş kempirdikine alıp barıp koyuştı. Eñ başkısı süt-müt taap berip, seni öltürböy bağıp alışıñ kerek ele... Al kıştak nemetsterdin kolunda boluçı. Andagı körgön korduktardı, açılıktardı surap ne kılasıñ?.. - Kempir agıp baratkan köz çaşın sürttü. - Köp ötböy bizdin partizandar turgan tokoygo faşistter köp küç salıp, baarın bülüntüp, tirüülörün alıs kuup taştadı. Oşentip men baarınan - atañdan da, maga cakın partizandardan daacırap, calgız kaldım. - Kempirdin köz çaşı emi küçöp möltüröp agıp turdu. - Bul baktızdıktarıbizga men de, atañ da ayıptuu emes. Buga kesepettüü soğuş ayıptuu. Irayımsız soğuş, munu tüşünösüñbü, aylanayın uulum?

Aleksey başın tömön salıp, tuncurap kaldı. Anan süylöögö kamındı. Birok, negedir, tamagı buulup, tili kürmöögö kelbey turdu. Anan arañ baştı.

- Munun baarı çın bolso, - Aleksey sözün bütö elek-te, kempir söz tizginin culup ketti.

- Kümönsüsöñ, men oşol bizdin toygo katışkan parti-zandardan tabam. Dalayının attarı, familyaları esimde.

- Anne, kalk, giyinip mutfağa gelsene, - dedi.

- Ne oldu, kurban olduğum, hayırdır- dedi annesi tedirgin bir şekilde, ak saçlı başını yastuktan kaldırarak.

- Oldukça önemli bir konu var...

Annesi çıkana kadar Aleksey askeri elbisesini çıkar-madan, sandalyeye çökerek, düşünceli bir halde oturdu. Mariya Fedorovna çıkınca onu karşısına oturttı ve söze nerden başlayacağını bilemeden zorlandı.

- Ne sözün var, Aleşa? - dedi soluk yüzünden kanı kaçmış annesi.

- Anne, - dedi üzüntüye yenilmiş Aleksey meseleyi can alıcı yerinden açtı,- Benim babam var mı, ya da yok mu? Gerçeği söyle.

- O ne demek, oğlum?- dedi Mariya Fedorovna irkil-erek: Onun kırışık, solgun yüzü daha da solgunlaştı, ak saçlı başı sallandı. Yaşlı kadının boğazı düğümlendi, konuşamadı.

- Bazıları "senin baban yok" diye düşünüyorlarmış, - Yaşlı kadının başı ile beraber elleri titreyerek, gözyaşları akmaya başladı. O iki avucuyla kırışık yüzünü kapatarak, hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Daha sonra gözyaşlarıyla karışık oğlunun yüzüne bakarak, emin bir şekilde konuştu: - Senin baban vardı!.. O Kapar adlı bir Kırgızdı. İkimizde birbirimizi sevmiştik. O zaman Bryansk ormanlarında partizanlık ağır yaşam koşullarını başımızdan geçiriyor-duk. İşte bu zor duruma aldırmadan, biz birbirimizi çok sevmiştik. Partizanlar Kapar ile ikimizi evlendirerek, toyu-muzu (düğün) yapmışlardı. Özel yemekler hazırlamışlardı. Partizan müfrez komutanı yüz gramdan ispirto içmeye izin vermişti. O komutan bizim nikah kağıdımızı da kendi elleriyle yazmıştı. Birkaç gün geçer geçmez, babanı bir çok seçkin partizanla birlikte sorumlu bir göreve gönder-di. Kapar kahraman er yürek biri olarak partizanlar arasında ağızlara dolanmış biriydi. Onlar işte bu görevden dönmediler. - Mariya Ferorovna yine yüzünü kapatarak ağladı, sonra gayret ederek başını kaldırdı. Nikah kağıdını ormandan ormana kaçarken kaybettim, - yaşlı kadın uzun bir süre sessiz kaldı sonra tekrar devam etti. - Sen partizanlık zamanında doğdun. Komutanın emri ile, beni bir köydeki, tanımadığım bir kadının evine getirip bıraktılar. İlk önce süt müt bulup vererek, seni öldürmeden besleyip büyütmem gerekiyordu... Bu köy Almanların elindeydi. Oradaki gördüğümüz horluğu, açlığı sorup ne edeceksin?.. - Yaşlı kadın akan yaşlarını sildi. - Çok geçmeden bizim partizanların olduğu ormana faşistler bütün güçlerini salarak, hepsini bozguna uğratmış, sağları uzaklara kovmuşlar. Böylece ben hepsinden - babandan da, bana yakın partizanlardan da ayrılp, yalnız kaldım. - Yaşlı kadının gözyaşı daha da kuvvetlenerek akmaya başladı. - Bu bahtsızlığımıza ben de, baban da suçlu değiliz. Buna lanetli savaş suçlu.Acımasız savaş, bunu anlamıyor musun sevgili oğlum?

Aleksey başını aşağı eğdi, sustu.Sonra konuşmaya çalıştı. Ama, nedense, boğazı tıkanı, dili kuruyup kaldı. Zorlukla söze başladı.

- Bunun hepsi gerçekse, - Aleksey sözünü bitireme-den, yaşlı kadın söz dizimini alıverdi.

- Şüphede ediyorsan, ben o bizim toya (düğüne) katılan partizanlardan bulurum.bir çoğunun isimleri, soyadları aklımda.

Aleksey iňgaysızdanuudan şaşıp kaldı:

- Makul, apa, işendim. Maga partizandardın kübö bolup berişi az, men öz atamdı taabışım gerek.

Kempir oyluu toktolup kalıp, anan ayttı:

- Birok, atañ oşol cooptuu çalgında amal kaldı beken?.. Andan kalsa da, soğuş köp cıldarga sozulbadı? - Çok degende tuugan- urugu bolgondur.

- Bar deçil?!. Birok men anın el-cerinin adresin da cogotkomun. Kapardın familyası cañılbasam Rahimov ce Rahimov boluçu.

- Baarı bir men tabışım gerek.

Aleksey bir cıl boyu Korgoo Ministerstvosunun Borborduk Arhivine, dağı başka caktarga ötünüç azıp cürüp, atasının daregi degen bir adresti taptı. "Adresti tapsam, kat cazam" dep cürçü Aleksey. Birok anday bolbodı: adres koluna tiygen soñ, kandaydır bir içki sezim anı öz atasın taap kalganday demiktire berdi, tünküsün uktay da albay kaldı. Uşul uçurda otpuskasına çıgıp catkan ele, oşol üçün Orto-Aziyanı, Kırgızstandı körüü kaaloosu da ogo beter taşına berdi. Oşentip, al kütüüsüz cerden alıskı saparga attangan.

Aleksey öz atasın izdep kelatat. Birok anın içi tolgon koopsuu. Andan beri kırk üç cıl ötkön. "Atam" degen adamdı andağı okuyalardı, balkim, unutup kalgandır. "Men eç nersenı bilbeym. Andağı oor turmuş şarttarında köp adamdarga colukkanbız. Anın kaysı biri este kalmak ele? Ötkön öttü, ketken ketti" dep, ters basıp ketse emne kılam? Ce uşul cerden ele kayra cönöp kete besembi? Kırk üç çaşıma çeyin cön ele çaşap kelbedim bele. Emi men emne üçün özümduın içki tıñtıgımdı buzdum?.."

* * *

Mayor Aleksey Oş aeroportuna toktolgon çok, tüz ele kolundağı adres boyunca taksi caldadı da cönöp berdi. Çek-siz sozulgan pahta talaaların, baktuu kıştaktarın aralap, sarı taksi çımın- kuyun ketip baratat. Aleksey beytaañş çöyrögö oyluu köz taştayt. Bir kıştaktı aralap ötüp baratkada, tarmal çaç taksist maşinasına suu kuyup, bir az toktop kalıştı. Dal uşul uçurda colgo cakın ir koroodon 50-60 aksakal adam çubap çığıştı - ayrımdarının başında ak seldesi da bar ele. "Menin atam da dal uşulardın birindey bolso gerek" degen oy Alekseydin başına oynop ketti.

- Emne üçün mında öñçöy çaldarçoguluşkan? - dep suradı şoferden.

- Bugün küngö cuma. Çaldar namaz okuuga çoguluşkan go?

Aleksey buga tañ kalgan çok. Özü kızmat kılğan kiçinekey şaarda çirköö bar, hristian dinine cügüngön kempir- çaldar dem alış künü çirköögö çokunuuga kelişet. Mındağı Alekseyge tüşünüksüz bir nerse: çaldardın arasın-da bir da ayal körünböğönü boldı.

- Bir da ayal körünböyt da? - dep suradı Aleksey.

- Ee, dos, - şofer ak tişterin körsötö, külüp turup coop berdi. - Bilbeysiñbi? Musulman dini ayaldardı adam san-abayt. Oşol üçün alardı meçitke da kirgizişpeyt. - Şofer külüp söz uladı. - Al tursun, "Ayaldardın kasiyeti çok, alar kesepettüü" dep, kırman cançkan, mal korooloruna da kirgizişken emes ilgeri...

Mındağ katuuluktı ukkan Alekseydin içki koosunuusu dağı küçöy berdi.

Aleksey huzursuzluktan şaşıp kaldı.

- Peki, anne, inandım. Bana partizanların şahit olması yetmez, benim kendi babamı bulmam gerek.

Yaşlı kadın düşünceli bir halde durdu, sonra söyledi:

- Fakat, baban o sorumlu görevinden sağ kalmış mıdır?.. Sağ kalsa da, savaş çok yıl sürmedi mi?

- En azından akrabaları vardır.

- Mutlaka vardır?!. Fakat ben onun el- yerini adresini de kaybettim. Kapar'ın soyadı yanılmıyorsam Rahimov ya da Rahimov'du.

- Ne olursa olsun benim bulmam gerek.

Aleksey bir yıl boyunca Güvenlik Bakanlığının Merkez arşivine, yine başka taraflara rica ederek, babasının adresi olabilecek bir adres buldu. "Adresi bulursam mektup yazacağım" diyordu Aleksey. Fakat olmadı: Adres eline geçtikten sonra, İçinden bir his onu öz babasını bulacakmış gibi teşvik etti, geceleri uyuyamaz oldu. Tam o sırada izne ayrılmıştı, bunun yüzden Orta Asya'yı, Kırgızistan'ı görme isteği daha da artmaya başladı. Böylece, o beklenmedik yerden uzak yola seyahate çıktı.

Aleksey öz babasını arayıp geliyordu. Fakat içi korku dolu. O zamandan bu zamana kırk üç yıl geçmiş. "Babam" dediği adamı oradaki olayları, belki, unutmamıştır. "Ben hiçbir şeyi bilmiyorum. O zamanki zor yaşam koşullarında olan bir çok insana rastladık. Onların hangi biri hatırda kalır ki? Geçen geçti, giden gitti". Diyerek, ardına yürüyüp giderse ne yaparım? Ya da buradan geri dönüp gitsen mi? Kırk üç yaşına kadar böyle yaşayıp gelmedim mi. Şimdi niçin kendi huzurumu bozdum?.."

* * *

Mayor Aleksey Oş havaalanında kalmadı, doğrudan elindeki adrese göre taksi tuttu ve yola çıktı. Sınırsız uzanmış pamuk tarlalarını, ağaçlı köyleri aralayarak, sarı taksi hızla ilerledi. Aleksey yabancı olduğu etrafa düşünceli bir gözle baktı. Bir köyü aralayıp geçerken, kıvrık saçlı taksi şoförü arabasına su koymak için biraz durdu. Tam bu sırada yola yakın bir avludan elli- altmış aksakal art arda çıktı - bazılarının başında beyaz sarığı vardı. "Benim babam da tam bunların biri gibi olsa gerek" düşüncesi Aleksey'in aklından geçti.

- Niçin burada böyle ihtiyarlar toplanmış? - diye sordu şoferden.

- Bugün günlerden Cuma. İhtiyarlar namaz kılmak için toplanmışlar herhalde?

Aleksey buna şaşırmadı. Kendisinin görev yaptığı küçük şehirde kilise vardı, Hristiyan dinine tapınan yaşlı kadın erkek tatil günleri kilisede toplanmak için gelirler. Buradaki Aleksey'in anlayamadığı bir şey: İhtiyarların arasında bir tane bile kadının olmamasıydı.

- Bir tane bile kadın görünmüyor? - diye sordu Aleksey.

- Ee, dost,- şofer beyaz dişlerini gösterip, gülerek cevap verdi. - Bilmiyor musun? Müslüman dini

Kadınları insan yerine koymaz. Bunu için onları camiye de almazlar. - Şofer gülerek sözüne devam etti. - Onu bir yana bırak, "Kadınların haysiyeti yok, onlar baş belası" diyerek, harmanı ezen, hayvan ağıllarında sokmamışlar eskiden.

Taksist tınımsız aydap, Alekseydin samagan cerine cektirdi. Birok al taksistti koyo bergen cok: "Bir az kütö tur" dedi. Antkeni Alekseydin içki koopsunuusu birotolo çıñalıp içki bir sezim alkımın buup turgan ele. Eger izdegen adamı iynin kısıp, "bilbeym seni" dese, kayra uşul taksi menen ele kaytıp, Oşton Moskvaga uçuuçu samolet menen cöbnöp ketüünü bolcogon. Aleksey çemodanın alıp col ceegine koydu da, aylanasına serp taştadı: kıştak bakşaktuu eken. Coldo narı-beri ötköndör kımguut...

Aleksey bir colooçudan suradı:

- Kapar Rahmanov degen çaldıkı kaysı?

Ürpök çaçtuu cigit toktolo kalıp, cay körsöttü:

- Tigine, Kapar aksakal ororodun sugarıp cürböybü.

Aleksey appak sakalduu, birok kayrattuu anışkanı kördü. Al bir irmem toktolup kaldı. Anan tosmonu cöölöp barıp, ün saldı:

- Eey! - dedi atı-cönün aytpay ele.

Çal baş kötörö, küngö küygön cıltır çekesine alakanın serptep, col tarapka tigildi. Asker kıyımçen adamdı körüp, ötkön colku militsioner dep bolcodu. Uşul coldo eki mas muştasıp, birin biri taş menen urup; baştarın carışkanda, uçastkalık militsioner Kapar çaldı kübö katarı surakka algan.

Çal: "alda baleketter ay, oşo mastardı kaydan da acıratım", - dep özünçö küñküldöp, colgo çıktı.

Aleksey calpak bet abışkanı bettey basıp, toktolo kaldı. Çal da toktodu. Aleksey sözdün tok eter cerinen baştadı:

- Siz Kapar degen adamsızbı?

- Ooba, - dedi caykalgan ak sakalduu karı.

- Familyañız Rahmanov e?

- Ooba.

- Siz, 1942- cılı Bryansk tokoylorunda partizandık kılğansızbı?

- Ooba. - Çal candangansıp, kızıkçılığı arta tüştü.

- Mariya degen belorus kızı menen taanış bolgon-suzbu?

- Mariya?! Mariya... Mariya... - çal bir neçe colu bul attı kaytalap cibergenin bilbey kaldı, aptıga da tüştü. - Taanımak tursun, men ağa üylöngömün! Kış kündörü kar keçip, küzötkö turgan bir şartlarda taanışkanbız. Partizandar bizdi baş koşturuşkan. - toy ötkörüşkön. Kayran Mariyam!.. Men andan kiyin acırap kalgamın... - Çal kakanaktap abdıray tüştü.

- Oşol Mariyanın boyunda sizden üç aylık kümönü kalğanın bilesizbı?

- Anançı!.. Üç aylık kümönü kalğanı çın. Altın Mariyam... kanttin eken? Oor şartta esen-aman köz carıp alalbadıñ beken? - Çaldın köz çaşı özünö ee-ca berbey kuyulup ketti. Çal belindegi kurun çeçip, betine basıp, köz çaşın toktotuunun arekertin kıldı. Alekseydin da kañırığı tütöp ketti. Al negizgi oyun aytuuga şaştı.

- Dal oşol Mariyañızdın üç aylık kümön kalğın balası men bolom...

- A-a-a! - Çal bakırıp cibardi. Anan Alekseyge boy taştap, moynunan bekem kuçaktap kaldı: betinen, mañdayınan öpkülöp, kökürögünö bekem kıstı. Çaldın salaalangan köz çaşı Aleşanın betine şıbaldı. - Aylanayın uulum!.. uulum!..

< ... >

Taksici durmadan sürerek, Aleksey'in arzu ettiği yere ulaştırdı. Fakat o taksiciyi bırakmadı: "Biraz bekle" dedi. Çünkü Aleksey'in içindeki korkusu sıkıştırıyor, içinden bir his boğazını boğup duruyordu. Eğer aradığı adam omzunu silkerek "bilmiyorum seni " derse, tekrar bu taksi ile geri dönüp, Oş'tan Moskova'ya uçacak olan uçak ile gideceğini düşünmüştü. Aleksey bavulunu alıp yolun kenarına bıraktı ve etrafına bakınmaya başladı: Köy ağaçlıkmış. Yolda oraya buraya gelip geçenler de tek tük...

Aleksey yoldan geçen birisinden sordu:

- Kapar Rahmanov adlı ihtiyarın (evi) hangisi?

Dağınık saçlı yiğit durdu, yavaşça gösterdi:

- İşte orada, Kapar aksakal bahçesini sulayıp durmuyor mu.

Aleksey Apak sakallı ama gayretli abışkayı gördü. O biran durdu. Çiti tutarak yürüdü, seslendi:

- Hey! - dedi adını fılan söylemeden.

İhtiyar başını kaldırarak, güneşten yanmış parlak alnına elini koyup, yol tarafına dikildi. Asker giyimli adamı görüp, geçen seferki polisler diye tahminde bulundu. Bu yolda iki sarhoş kavga etmiş, birbirlerine taşla vurmuş, başlarını yardıklarında, polisler ihtiyar Kaparı şahit olarak sorguya almışlardı.

İhtiyar: "Baş belaları, o sarhoşları nerden ayırmışım". - diyerek kendi kendine homurdanarak, yola çıktı.

Aleksey yassı yanaklı abışkaya doğru yürüdü, durdu.

İhtiyar da durdu. Aleksey sözün en can alıcı yerinden başladı:

- Siz Kapar denen kişi misiniz?

- Evet, - dedi silkelenen ak sakallı yaşlı.

- Soyadınız Rahmanov mu?

- Evet.

- Siz, 1942 yılında Bryansk ormanlarında partizanlık yapmış mıydınız?

- Evet. - İhtiyar canlanır gibi oldu, merakı tümenden arttı.

- Mariya adlı Beyaz Rus kızı ile tanışıyor musunuz?

- Mariya?! Mariya... Mariya... - İhtiyar birkaç kez bu ismi tekrarladığının farkında olmadı, sesi kesildi- Tanımak ne demek, ben onunla evlenmişim! Kış günleri karları geçip, nöbette olduğumuz zor şartlarda tanıştık. Partizanlar bizi evlendirmiş, toy yapmışlardı. Zavallı Mariyam!.. Ben daha sonra ayrı düştüm...İhtiyar yutkunup, afalladı.

- O Mariyanın sizden üç aylık hamile kaldığını da biliyor musunuz?

- Elbette!.. Üç aylık hamile olduğu gerçek. Altın Mariyam... Nasıl ettin? Zor şartlarda sağ salım doğum yapabildin mi? - İhtiyarın gözyaşı kendisi farkında olmadan boşalıverdi. İhtiyar belindeki kuşağı çözerek, yüzüne bastırdı, gözyaşlarını durdurmaya çalıştı. Sonra Aleksey'e atıldı, boynuna sıkıca sarıldı: yüzünden, alnından öperek bağına sıkıca bastı. İhtiyarın dökülen gözyaşı Aleşanın yüzüne sıvaldı. -Kurban olduğum oğlum!.. oğlum!..

< ... >